

ŠŤASTNÁ SEDMA?

JAN DUŠEK

Mgr. JAN DUŠEK
viz strana 5

Připravované nařízení na obnovu přírody v článku 7 stanovuje členským státům EU povinnost odstranit překážky v řekách. Nutná související opatření by měla přispět k podélnému a příčnému propojení řek, a tím k zlepšení přírodního stavu okolí řek a záplavových území.

De facto tak dochází z legislativnímu ukotvení cíle Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, která stanovuje závazek právně chránit minimálně 30 % území včetně vnitrozemských vod. Dále přímo vyžaduje napnout větší úsilí na obnovu sladkovodních ekosystémů a přirozených funkcí řek. Konkrétněji by mělo dojít k obnově přirozené podélné i příčné propojenosti řek, jakož i jejich příbřežních oblastí a záplavových území. Má k tomu dojít prostřednictvím odstraňování překážek s cílem podpořit dosažení příznivého stavu z hlediska ochrany řek, jezer a lužních stanovišť a druhů žijících v těchto stanovištích chráněných podle směrnice o ptácích

a o stanovištích. Tím má být dosaženo klíčového cíle strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, a to obnovy nejméně 25 000 km volně tekoucích řek. Při odstraňování bariér by se členské státy měly zabývat především zastaralými bariérami, tedy těmi, které již nejsou potřebné pro výrobu energie z obnovitelných zdrojů, vnitrozemskou plavbu, zásobování vodou nebo jiné využití. Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti je propsána také do tzv. mise EU „Obnova našich oceánů a vod do roku 2030“.

Nařízení dále navazuje na akční plán EU „Vstříc nulovému znečištění ovzduší, vod a půdy“, který pomáhá zmírnit tlak na ekosystémy snižováním různých forem kontaminace znečišťujícími látkami.

V prosinci 2022 byl v rámci úmluvy o biologické rozmanitosti přijat nový globální rámec pro biologickou rozmanitost. Také ten ukládá smluvním stranám, kterými je 188 států, do roku 2030 zajištění obnovy

I když zde řeka Otava může působit krásně a malebně, jedná se o umělé nadjezí, které do volně tekoucích řek není možné zahrnout. Foto Jan Dušek

Rozlivy jsou klíčové i na malých tocích, zde Skalice v intravilánu Varvažova. Foto Jan Dušek

alespoň 30 % znehodnocených ekosystémů, včetně vodních. Mají se tak posílit funkce a služby biologické rozmanitosti a ekosystémů, jejich ekologická integrita a propojenost.

HODNÝ PÁN, NE ZLÝ SLUHA

Nařízení se samozřejmě věnuje potřebnému souladu s cíli rámcové směrnice o vodách. Zároveň ale stanovuje další požadavky na obnovu řek a zajištění dobrého stavu záplavových území. Rámcová směrnice o vodách nutně nevyžaduje, aby členské státy odstraňovaly překážky, které mohou narušit přirozenou propojenost říčních biotopů. Mnoho suchozemských ekosystémů a několik stanovišť a druhů chráněných směrnicí o ptácích a směrnicí o stanovištích však přímo závisí na přírodě blízkém stavu vodních ekosystémů. Kontrola naplňování (tzv. *Fitness Check*) rámcové směrnice o vodách zase naopak dospěla k závěru, že obtíže při její implementaci jsou částečně způsobeny skutečností, že stav vodních útvarů je ovlivněn rozptýleným znečištěním pocházejícím z okolních stanovišť.

V návrhu nařízení je přímo uvedeno, že doplňuje rámcovou směrnici o vodě tím, že stanoví cíle obnovy a další specifické požadavky pro řeky a záplavová území. Tento požadavek je v souladu s požadavkem směrnice na přijetí opatření, která zabrání zhoršování stavu vodních toků všech vodních útvarů.

Z výše uvedeného i logiky věci vyplývá, že nařízení je nadstavbou, novým, potenciálně silným, nástrojem pro obnovu, nikoliv pomůckou pro vymáhání ustanovení rámcové směrnice o vodách.

JAK NA TO

Je třeba identifikovat a odstranit překážky, které brání propojení povrchových vod s cílem obnovení přirozeného propojení řek a přirozených funkcí souvisejících záplavových oblastí, a dosáhnout tak cíle EU obnovení alespoň 25 000 km volně tekoucích řek do roku 2030.

V České republice máme enormní množství příčných překážek v tocích, ale máme o nich celkem dobrý přehled. Obrovským problémem je ale odříznutí toků od říčních niv kvůli technickým regulacím. Pro potřebnou inventarizaci podélných a příčných bariér a laterální propojenosti povrchových vod je proto potřeba podniknout ještě řadu kroků. Je nutné určit překážky, které je třeba odstranit, a tyto zásahy prioritizovat. Určitě nebude cílem České republiky naplnit závazek plynoucí z článku 7 jen reportingem o stavu tisíce drobných úseků bez ohledu na to, jestli na ni připadne podíl v podobě nižších nebo vyšších stovek kilometrů volně tekoucích řek. Naopak by pozornost měla být dána na ekologicky nejvýznamnější toky, v jejichž rámci bude třeba hledat možnosti pro renaturaci ce-

listvých úseků v délce desítek kilometrů. V České republice se již podařilo odstranit několik jezů, ale na dobré příklady kompletních revitalizací zahrnující celá záplavová území stále čekáme. Odstranění překážek, jako jsou přehrady a hydroenergetické projekty, je stále těžko představitelné. Na odstranění bariér, zejména těch, které již nejsou funkční a potřebné, bude nutné využít finanční zdroje z evropských i národních zdrojů. Jen dobrá prioritizace podporovaných aktivit umožní naplnění cílů nařízení. Je třeba počítat s tím, že tyto investice do přírody budou natolik zajímavé, že v kontextu celé obnovy přírody mohou vytvořit nové ekonomické odvětví a posílit tak ekonomiku. Mimo to je zde ale řada faktorů, které pracují doslova zadarmo – vedle samotné vody je to například činnost bobrů.

Nemělo by se zapomínat, že návrh nařízení také jasně uvádí, že pro podporu obnovy a nezhoršování stavu ekosystémů, mají členské státy možnost vymezit nová chráněná území a podporovat opatření prováděná na pozemcích v soukromém vlastnictví. Jeví se jako logické směřovat hlavní úsilí na obnovu do chráněných území, ale je třeba uvažovat i směrem k jejich novému vytvoření v oblastech, kde to je třeba. Je nutné zapojit nejen správce vodních toků, ale také vlastníky okolních pozemků, aby byly umožněny přirozené korytotvorné procesy a také rozlivy.

Při přípravě národního plánu na obnovu přírody je potřeba brát v potaz, že k dosažení dobrého ekologického a chemického stavu vodních útvarů jsou opatření zahrnována do plánů oblastí povodí připravovaných v souladu s rámcovou směrnicí o vodách. Tato opatření bude ale v budoucnu v rámci plánů oblastí povodí také potřeba doplňovat v návaznosti na plán na obnovu přírody.

JEŠTĚ PŘIDAT

Ačkoli sladké vody pokrývají jen malé procento zemského povrchu, jsou obzvláště bohaté na biologickou rozmanitost. I proto by bylo dobré, kdyby bylo nařízení minimálně v článku 7 ještě upřesněno a doplněno.

Cíle v článku 7 jsou totiž méně ambiciózní, méně přísné a méně konkrétní než pro ostatní ekosystémy v rámci návrhu nařízení. Měly by být také lépe specifikovány, aby bylo možné měřit účinky obnovy objek-

*Bariéry příčné (Jez s vodní elektrárnou) i podélné (technické úpravy břehů) na Labi u Obříství.
Foto Jan Dušek*

tivním a srovnatelným způsobem. Je tedy nutné celkově posílit znění a je otázkou, zda je možné ještě navýšit cíl 25 000 km pro volně tekoucí řeky, které se jeví být v kontextu evropského kontinentu jako nedostatečné. Cíle pro obnovu řek a záplav-

vových oblastí je potřeba také upřesnit, aby bylo například nesporně jasné, co vlastně znamená termín „volně tekoucí řeky“. Jen tak bude moci být proces obnovy pečlivě monitorován a bude možné měřit účinnost opatření.

ZÁVĚR

Samozřejmě opatření, která se týkají vodního režimu, navazují také na povinnosti plynoucí z dalších ustanovení nařízení mimo článek 7. Těm se věnují jiné články v tomto čísle.

Rozhodně nestačí se jen ptát, jak pomůže nařízení k naplňování rámcové směrnice o vodách. Rámcová směrnice musí být naplňována sama o sobě, a pokud chceme zajistit budoucnost vody na kontinentu, neměli bychom o tom pochybovat. A Evropská komise by v tomto smyslu měla pochopitelně konat.

